Adviesraad
Sociaal Domein
OPSTERLAND

Adviesraad Sociaal Domein Opsterland

Gemeente Opsterland
tav het College van burgemeester en wethouders
Hoofdstraat 82
9244 CR BEETSTERZWAAG

Beetsterzwaag, 11 juli 2024

Onderwerp: Advies over schuldhulpverlening in Opsterland

Geachte College,

Hiermee brengen wij advies aan u uit over het onderwerp schuldhulpverlening in de gemeente Opsterland. Hieronder gaan wij nader in op de aanleiding tot dit advies, de stappen die zijn genomen om tot dit advies te komen en de uitgangspunten die de basis vormen voor dit advies.

“Armoede is zoveel meer dan geen geld hebben. En de armoede verlaat je helaas niet als je geld hebt. Armoede is niet een kwestie van ‘gewoon een bijbaantje nemen’ en de ‘tering naar de nering zetten’. De oorzaak en gevolgen van armoede zijn allesbehalve eendimensionaal”.

(Citaat uit “Armoede uitgelegd aan mensen met geld” door Tim ’s Jongers)

De aanleiding voor dit advies.

De adviesraad sociaal domein Opsterland besloot zo’n anderhalf jaar geleden een themagroep op te zetten om onderzoek te doen naar schuldhulpverlening. Reden daarvoor waren berichten in de media en signalen uit ons eigen netwerk. Wij waren benieuwd naar het beleid en de uitvoering in Opsterland. Hoe is de schuldhulpverlening hier georganiseerd en (vooral) wat zijn de ervaringen van de verschillende actoren daarmee. Onze onderzoeksvraag luidde: heeft het beleid in de gemeente Opsterland het beoogde effect en wordt de doelgroep daadwerkelijk bereikt. Kortom, een onderzoek vanuit het perspectief van de inwoners die gebruik maken de voorziening.

Het onderwerp schuldhulpverlening werd des te actueler toen bleek dat de gemeente werkte aan een nieuwe beleidsnotitie. Gedurende ons onderzoek was er steeds goed contact met de betreffende ambtenaren van de gemeente en we spraken af dat de adviesraad met het ongevraagde advies een bijdrage gaat leveren aan de ontwikkeling van het nieuwe beleid, dus ‘aan de voorkant’. Dat neemt overigens niet weg dat wij in een later stadium ons advies geven over het totale nieuwe beleidsplan rond schuldhulpverlening waarvan de vaststelling door de gemeenteraad volgens de langetermijnagenda in september 2024 is gepland.

Het verloop van het onderzoek.

Ons onderzoek bestond uit vier stappen. In eerste instantie het interviewen van ambtenaren van de gemeente Opsterland die zich bezighouden met beleid en uitvoering van schuldhulpverlening. Daarna waren wij van plan contact te zoeken met instanties waar gemakkelijk schulden kunnen ontstaan en instanties die schulden invorderen: woningstichtingen, energiebedrijven en deurwaarderskantoren. Vervolgens wilden wij inwoners ontmoeten die te maken hebben (gehad) met een schuldensituatie omdat het van groot belang is dat zij aan het woord komen over hun ervaringen met het handelen van instanties en schuldhulpverlening door de gemeente. Tenslotte wilden wij ons verdiepen in publicaties over dit onderwerp.

De eerste stap konden wij naar tevredenheid nemen. We kregen een duidelijk beeld van beleid en werkwijze van de gemeente. Daarna stagneerde het proces omdat wij niet in contact konden komen met instanties en inwoners in een schulden-situatie. De bemiddelende rol die door de gemeente was toegezegd leidde evenmin tot resultaat.

Wij hebben ons onderzoek dus niet volgens plan kunnen uitvoeren om redenen waarop wij geen grip hadden. De hulp die vanuit de gemeentelijke organisatie was toegezegd had door omstandigheden te laat effect omdat bleek dat de nieuwe beleidsnotitie al voor een groot deel in concept klaar was. Binnenkort verschijnt deze beleidsnotitie op de agenda van college en raad. Om toch een bijdrage ‘aan de voorkant’ te kunnen leveren hebben wij besloten alvast een ongevraagd advies uit te brengen op basis van de resultaten van ons onderzoek, de signalen vanuit ons netwerk en bestudering van diverse publicaties over schuldhulpverlening en armoede.

Uitgangspunten van dit advies.

Mensen zoeken zoveel mogelijk grip op hun leven, niet alleen sociaal en emotioneel maar ook financieel. Een schulden-situatie doet afbreuk aan welbevinden, zelfvertrouwen, zelfbeeld en gezondheid met alle negatieve gevolgen van dien. Schulden leiden tot een armoedeval waaruit slechts met grote inspanningen kan worden ontsnapt. De gevolgen voor individuele personen, kinderen binnen een gezin en deelname aan de samenleving zijn enorm en veroorzaken vroeg of laat ook maatschappelijke kosten. Het is dus van het allergrootste belang dat wordt voorkomen dat inwoners van Opsterland in een schulden-situatie terecht komen. Onze uitgangspunten zijn:

- *Wees pro-actief.*
  Uit gesprekken die wij met ambtenaren van de gemeente hebben gevoerd trekken wij de conclusie dat Opsterland inwoners met mogelijk financiële problemen op een laagdrempelige en open manier probeert te bereiken. Wij stellen echter vast dat de gemeente vooral in actie komt ***na*** binnengekomen signalen over het ontstaan van schulden. Bijvoorbeeld door signalen van woningstichtingen en energiebedrijven. Wij kenmerken dit als veelal reactief, of in elk geval weinig pro-actief handelen.

- *Wees preventief.*
  Voorkomen is beter dan genezen. De gemeente zou zich in onze ogen vooral moeten richten op het voorkomen van problematische schulden-situaties. Preventief handelen is niet alleen in het belang van de inwoners maar voorkomt ook maatschappelijke kosten in een later stadium.

- *Geef ervaringskennis voorrang.*
  Traditioneel wordt schuldhulpverlening benaderd vanuit de schulden-situatie waarbij de positie van de schuldeisers in feite de belangrijkste rol speelt. Wij pleiten ervoor dit om te draaien en de situatie te beoordelen vanuit het perspectief van de schuldenaar. Dit vraagt

om een andere houding en een ander beleid zodat hulpverleners zich veel meer kunnen opstellen als woordvoerder van de schuldenaar en vanuit die positie kunnen komen tot duurzame en gedragen oplossingen. Niet de schuldeiser hoort centraal te staan maar de schuldenaar.
Een schuldenaar is geen onmondige burger maar een volwaardige inwoner die een oplossing zoekt voor een probleem. Een opstelling als woordvoerder van een schuldenaar betekent nadrukkelijk dat de schuldenaar de regie heeft op de geboden oplossingen en dat een duurzame regeling van schulden alleen in nauwe samenspraak of zelfs met expliciete instemming van een schuldenaar tot stand kan komen.

- *Sluit aan bij de belevingswereld van de inwoners.*
  Initiatieven en interventies zijn pas effectief als die aansluiten bij de situatie, de ervaringen en de beleving van de inwoners. Zij hebben weinig aan onderzoeken of algemene boodschappen om hun leven beter in te richten maar wachten op concrete acties om hun problemen op te lossen. Vind dus de weg naar degene die voor je zit en luister oprecht naar zijn/haar verhaal. Ieder mens en iedere situatie is uniek en verdient maatwerk.

Ons advies.

1. Ga als gemeente ***zelf*** actief op zoek naar signalen over het ontstaan van mogelijke schulden-situaties en wacht uitdrukkelijk niet op het moment dat schuldeisers deze signalen afgeven. Dan zijn er vaak al flinke schulden ontstaan en vergt het bieden van duurzame oplossingen een grote inspanning.

2. Bouw een zodanig robuust en divers netwerk binnen het maatschappelijk veld op dat zoveel mogelijk inwoners in beeld zijn. Wij denken hierbij niet alleen aan instanties waar schulden kunnen ontstaan maar met name ook aan instanties die een bepaalde rol spelen in de lokale samenleving en van daaruit veel contact hebben met inwoners. Zonder uitputtend te willen zijn denken wij aan het onderwijs, kerk en moskee, huisartsen, het verenigingsleven, sportclubs en vrijwilligersorganisaties die inwoners ondersteunen. Vergeet ook de commerciële bedrijven en instellingen niet. Daar is vaak een heel goed beeld van het wel en wee van hun werknemers. Zorg ervoor dat het onderwerp schulden en armoede een vast agendapunt wordt tijdens overleggen.

3. Toon lef en zoek de grenzen op van wat volgens de privacy regelgeving mogelijk is, natuurlijk zonder die te overschrijden.

4. Wees als gemeente bereid om schulden over te nemen als er geen andere mogelijkheden zijn om tot een duurzame oplossing van een schulden-situatie te komen.

5. Laat degene die te maken heeft met schulden de regie zoveel als mogelijk in handen houden bij het bedenken van oplossingen. Stel je als gemeente op in een rol als klankbord, adviseur, coach en woordvoerder van de schuldenaar richting de schuldeisers.

6. Schep randvoorwaarden om het ontstaan van schulden te voorkomen. Een aantal praktische voorbeelden:
   - Het organiseren van bijeenkomsten waarbij ervaringsdeskundigen (mensen met een verleden met schulden) anderen helpen schulden te voorkomen.
   - Het bieden van preventie op maat (geen situatie is hetzelfde).
   - Het organiseren van spreekuren en gastlessen in het onderwijs.
   - Het inschakelen van de Jeugdraad met als doel jongeren te bereiken.
   - Het via de gebiedsteams organiseren van cursussen budgetbeheer door bijvoorbeeld het Nibud of financiële instellingen.
   - Wellicht het ontwikkelen van een app met tips voor goed budgetbeheer.

Met vriendelijke groet,

Ine Jansen, voorzitter Adviesraad Sociaal Domein Opsterland

Geraadpleegde bronnen.

Artikelen in digitale media.

- Wie hard werkt komt er niet.
- Nep armoede.
- Schulden en vraagstukken.
- Schulden zo vroeg mogelijk aanpakken.
- Bestaanszekerheid en participatie.
- Participatie en schulden in balans
- Schulden en armoede.
- Armoede en schuldhulpverlening.
- Pro-actief handelen om kwetsbare inwoners van dienst te kunnen zijn.

Publicaties is traditionele media.

- Zo voelt het om in armoede te moeten leven (de Volkskrant 18-8-2023).
- Laten we de welvaart eerlijker verdelen, niet de armoede (deVolkskrant 12-6-2024).
- Diverse recente artikelen in de Groene Amsterdammer.
- Armoede (College voor de rechten van de mens).

Literatuur.

- Armoede uitgelegd aan mensen met geld, Tim ’s Jongers.